

A kender útján

Csíkszentdomokos a felcsíki térség leghidegebb és leghidegebb község.

Népességét tekintve a vidék legnagyobb települése, viszont a legszegényebb is. Annak ellenére, hogy az emberek szorgalmasan gazdálkodnak, mégis mostohák az életkörülmények a települést körülvevő terméketlen talajnak köszönhetően. Sok évvel ezelőtt, azon a helyen, ahol ma Csíkszentdomokos község elterül egy tó volt, melyet lecsapoltak a Tusnád-szoros rendezési munkálatai folyamán. Ebben az időben a község lakosai a hegyekben éltek, állattartással és földműveléssel foglalkoztak.

Gabonafélék közül főként rozst termesztettek, mivel az éghajlati tényezők nem kedveztek olyan gabonaféléknek, mint a kukorica vagy búza. Egyebek között termesztettek még textilipari növényeket is, melyekre szükség volt a ruházat elkészítéséhez.

A kender volt a legfontosabb ilyen növény, hisz ez képezte az alapanyagát a kelméknek, amelyekből - nem csak - ruhákat varrtak.

A kender megmunkálása leginkább az asszonyok dolga volt. Az eladó sorban álló lányok szüleiktől 100 m² kendertermesztésre alkalmas területet örökölték és mindenféle eszközt is a kender megmunkáláshoz: szövőszéket, vetőfát, csévét, orsót, léhelt, gerebent és tilolót. Ezek a fából készült eszközök a község minden portáján megtalálhatóak voltak (a csűrben vagy a padláson). A szövőszék még napjainkban is fellelhető és használják abroszok, dörgölők, törölközők szövésére, melyek nem hiányozhatnak a lányok hozományából. A kender szövése mára a múltban ragadt.

A kender termesztésétől a megszővéséig nagyon sok időre, de még inkább munkára volt szükség.

A kendermagot májusban vetették el egy sík területen, amelyet már ősszel előkészítettek: megszántották és megrágyázták (háziszárnyas trágyával). Vetés után megboronálták a földet egy téglalap alakú 1,5 m²-es boronával, aminek négy sorban voltak a fogai. Az összejövételben, amit ekkor tartottak, a lányok minél magasabbra kellett ugorjanak azért, hogy a kender is minél jobban megnőjön. Júliusra kétféle kender kelt ki a földből: az egyik a virágos kender, a másik a magos kender. A kettő közötti különbség abban rejlik, hogy a virágos kender alacsonyabb, mint a magos kender és vékonyabb a szára is. A virágos kender hamarabb kiszedték, míg a magos kender hagyták egészen szeptemberig.

A virágos kender kiszedése július 25-26-a körül volt, amikor már megérett, megsárgult és a virágait is lehullatta. A virágos kender szálanként nyótták ki a magos kenderből és jól a földhöz ütögették, hogy a gyökerekre ragadt földet mind lerázzák róla. Egyenként tépték ki a földből, nem aratták, hogy ne legyen egy szál veszteség sem. Összegyűjtöttek 6 marok kender, majd kévébe kötötték és 5-6 kévét zsúppba kötve az asszonyok hazavitték a hátukon. Otthonról már szekerek szállították el a kender az áztató tókhöz, ahol beáztatták és mosták. A község két különböző részében voltak ilyen tavak, "Bánosban" és "Telekben". Ezek a gazdák között fel voltak osztva (a módosabbak, gazdagabbak nagyobb helyet kaptak a kenderáztató tókban). Mielőtt a kender az asszonyok a tóba rakták volna áztatni, kipucolták kapával az iszapot belőle, majd felemelték a szoknyáikat és pendelyesen mentek vissza a tóba, hogy a kender a vízbe helyezték. Ezután deszkákat raktak a kenderre, kövekkel nyomtatták meg. Így ázott 2-3 hétig a kender, időközben azért az asszonyok meg-megnézték, hogy nem lopták-e el a kender vagy a deszkákról a nyomtató köveket. Ha a kender nem volt rendesen megnyomtatva, kibújt a vízből s nem ázott meg, ahogy kellett volna. 2-3 hét után nézték meg, hogy eléggé megázott-e a kender: kivettek egy marokkal, megszáritották a napon, majd elkezdtek megvagdálni. A kender berakták a vagdaló karja alá és elkezdtek a felső részével ütni. Ha jól megázott a kender, hullott ki belőle a pozdorja és csak a kender szálak maradtak fent. Abban az esetben, ha a kender nem volt rendesen megázva, még egy hetet hagyták a tóban, miután kiszedték, jól megmosták és szekerekkel hazavitték.

A kendert a kerítésre rakták fel száradni, majd összekötötték és bevették a kemencébe, hogy még jobban kiszáradjon.

A következő nap az asszonyok nekifogtak megmunkálni a kendert a tilolóval és a vagdalóval, majd addig fésülték, amíg a szősz szép tiszta és puha lett és összekötötték tekercesekbe. Ami megmaradt ennek a munkának a végén, az volt a csepű.

A kender fonását a zöld farsang végével, a novemberi hónapban kezdték, mivel nyáron és ősszel a mezőn dolgoztak. Az asszonyok és a leányok minden hétköznap összegyűltek fenni, szombaton nem, mert akkor csipkét horgoltak, vasárnap pedig ünnepnap volt, azt pedig megtartották és nem dolgoztak.

A leányok házat fogadtak, ahová a legényekkel összegyűltek guzsalyasba. Otthonról magukkal hozták a guzsalyt és a kicsi széket, amin ülve dolgoztak. Szégyen volt, ha egy leány duvaszkit vitt magával a guzsalyasba, azt jelentette, hogy az édesanyja nem bízik a leányában. Ha egy leány tátott szájú volt, a legények ellopták a szőszet a guzsalyról. Két kócot csináltak a szőszből, amiknek nevet adtak. Egyiknek fiú nevet, a másinak lány nevet. Egymással szembe állították őket, meggyújtották, s amíg égtek, ha egymás felé dőltek, azt jelentette, hogy a leány talált a legényhez. A leánynak, ha nem tetszett a legény, akivel összepárosították, nem várta meg, hogy a kóc elégjen, odament és széjjelborította azokat. Ha a leány elejtette az orsót, a legény ellopta és csakis egy csókért adta vissza azt. Így a guzsalyasok azok az alkalmak voltak, ahol a fiatalok összegyűlhetnek játszani, énekelni és dolgozni. Januárra a leányok be kellett fejezzék a kender megfonását. A megfont kenderből egy fa motolla segítségével matringot csináltak, miután megforrázták a fonalat. Bükkfa hamut gyűjtöttek, amit a cseberbe (nagy faedény) raktak, és leöntöttek forrásban lévő vízzel. A hamuból és a forró vízből lett a lúg, amibe belerakták a kendert, majd kivették belőle és egy csapos cseberbe tették, hogy kifolyjon belőle a lúg. Másnap az asszonyok kihabarták a fonalat a patakban. A fonal lúgozását egész nap többször megismételték. Második nap a fonal mellé a cseberbe belerakták a fehérműt is és együtt lúgozták őket.

A forrázás után következett a mosás, aminek alkalmából kalákát szerveztek. Összehívtak 10-12 asszonyt a szomszédságból. Az emberek előtte kitararították a patakot és helyet csináltak a mosáshoz. Az asszonyok habarták a kendert és az alsóneműket. Az emberek segítettek feleségeiknek kicsavarni a vizet a ruhákból és a kenderből, majd hazavitték a tiszta holmit. Következett a fonal megszáritása, amit az asszonyok felraktak a motollára és gomolyákba tekertek. Ezután a fonalat felvették a vetőfára, hogy majd ki lehessen az osztovátára nyújtani a szőtemény kívánt hosszúságára.

A kender szövése februárban vagy márciusban kezdődött. Gyakran gyapjúfonallal együtt szőtték a kenderfonalat, így készült belőle ágyneműnek való, ingvászon, törölközők. Hogyha tudtak kereskedőktől vásárolt piros fonalat is beleszőni, akkor minták is kerültek a törölközőkre. Ilyesmi törölkőket még napjainkban is szőnek. A kenderszőszből a férfiaknak szőtték alsónadrágot is, amelyet szőszgagyanak neveztek, mivel olyan kemények voltak, hogy mosás után is megálltak a „lábukon”. Ilyen gatyát csak a szegényebb családokból való férfiak és legények hordtak. A mesteremberek fekete gyapjúnadrágot viseltek, míg a gazdagabbak fehér gyapjú nadrágot. A szőszből még készült zsák és takaró is.

Tehát a virágos kendert az utolsó száláig feldolgozták, nem ment semmi kárba belőle. A magos kendert szeptemberig hagyták a földbe, majd kinyótták és zsúppokba kötötték. A zsúppokat összekötözték és fejjel lefelé felaggaták, hogy könnyebben száradjanak. Az asszonyok csépeltek ki a magos kendert. A csépelés nehéz munka volt az asszonyoknak, mivel hárman dolgoztak egymás mellett, nagyon pontosan és gyorsan. Amikor a magokat ki kellett fűjni a pelyva közül, kinyitották a csűr kaput is, hogy legyen huzat. A magokat zsákokba rakták, hogy legyen jövőre amit elvetni majd a megfelelő időben. A magos kender a gabona kicsépelése utánra maradt és a virágos kenderhez hasonlóan dolgozták fel. Viszont a magos kender zöldesebb színű és vastagabb szárú volt.

A kenderrel történő minden munkálatot húsvétra virradóra befejeztek. Ápriliséig elmenően dogozták fel a kendert, mert akkor kezdődött a tavasz és azzal együtt a mezei munkálatok (pityókaültetés, juhnyírás) is.

Az élet pedig ment tovább, a dolgok megszokott medrükben folytatták a körforgást...

A dolgozat a faluban élő idős
emberek elmondásai alapján íródott,
Csíkszentdomokos község,
Hargita megye.